

Avoim tiede ja tutkimus Suomessa

Toimintakulttuurin avoimuus korkeakouluissa vuonna 2015

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016122731708>

Avoim tiede ja tutkimus -hanke
Yhteydenotot: Opetus ja -kulttuuriministeriö

Lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla

Tiivistelmä

Tämä korkeakoulujen avoimuuden tason tilannekuvan selvitys on osa opetus- ja kulttuuriministeriön asettamaa Avoin tiede ja tutkimus -hanketta (ATT), jonka tavoitteena on että vuoteen 2017 mennessä Suomi nousee yhdeksi johtavista maista tieteen ja tutkimuksen avoimuudessa. Etenemisen tueksi on laadittu Avoimen tieteen ja tutkimuksen Tiekartta.

Tiekartan toimenpiteiden avulla yleiset toimintaperiaatteet viedään käytännön toimenpiteiksi eri toimijoiden vastuulle. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan seuraamalla yksittäisten toimenpiteiden etenemistä ja vaikutusta. Seurantaa edistetään myös kasvattamalla näkyvyyttä, analysoimalla yhteistä tietopohjaa, vaikuttavuusseurannalla sekä tarvittavien tukitoimien ja selvitysten kautta.

Korkeakoulut vastaavat tutkimusympäristöistä, ja ovat siten avainasemassa avoimen tutkimuskulttuurin edistämiseksi. Tieteen ja tutkimuksen sisäisen logiikan mukaista on, että tiede menetelmineen ja tuloksineen on mahdollisimman avointa. Avoimuus mahdollistaa niin korkeakoulun sisäisten kuin ulkoisten toimijoiden tehokkaamman tiedonvaihdon sekä parantaa tietovarantojen ja palveluiden yhteentoimivuutta. Avoimuus lisää korkeakoulun, tutkijoiden ja tutkimustulosten näkyvyyttä sekä parantaa niiden vaikuttavuutta.

Kartoituksen aineistona toimivat ensinnäkin kunkin organisaation ulkoiset verkkosivut ja niissä julkisesti saatavilla olevat strategiat, politiikkojen ja periaatteiden asiakirjat sekä tutkijoille tarkoitettu ohjeistus. Toiseksi, kartoituksen tietopohjaa täydennettiin organisaatioiden vastauksilla, jotka annettiin opetus- ja kulttuuriministeriön organisaatioille lähettämään selvityspyyntöön. Näiden tietojen pohjalta organisaatioiden avoimuuden tasoa on pisteytetty eri osioissa. Pisteytyksen taustalla ovat ATT-tiekartassa nimetyt tutkimusorganisaatioiden vastuut avoimuuden edistämiseksi.

Pisteytyksen pohjalta hahmoteltiin viisi erilaista avoimen toimintakulttuurin kypsyystasoa. Selvityksen aineiston pohjalta kukin organisaatio asetettiin tälle kypsyystasoportaikolla.

Tuloksien mukaan korkeimmalla kypsyystasolla ei ole vielä yksikään korkeakoulu. Toiseksi korkeimmalla tasolla ovat Helsingin ja Jyväskylän yliopistot. Kolmannella tasolla on viisi korkeakoulua, toiseksi alhaisemmalla tasolla 14 korkeakoulua ja alimmalla tasolla 9 korkeakoulua. Yli puolessa korkeakouluista avoimuutta ollaan edistämässä aktiivisesti. Yliopistot ovat selvästi edellä ammattikorkeakouluja avoimuudessa.

Selvitys toistetaan vuosittain avoimuuden etenemisen seuraamiseksi ATT-hankkeen ajan aina vuoteen 2017 asti.

Sisältö

Tiivistelmä	2
Sisältö.....	3
1. Taustaa	4
2. Selvityksen menetelmä	6
3. Avoimen toimintakulttuurin toteutuminen.....	8
3.1 Strateginen ohjaus -osio	8
3.2 Poliitiikat ja periaatteet -osio	10
3.3 Avoimuuden tukeminen -osio.....	12
3.4 Osaamisen vahvistaminen -osio	14
4. Toimintakulttuurin kypsyystason kokonaiskuva avoimen tieteen ja tutkimuksen näkökulmasta	16
Liitteet	18
Liite 1 – Toimintakulttuurin tilannekuvan aineisto - selitteet	19
Liite 2 – Korkeakouluista selvityksessä käytetyt lyhenteet.....	24
Liite 3 – Toimintakulttuurin tilannekuvan aineisto.....	25

1. Taustaa

Tämä korkeakoulujen avoimuuden tilannekuvan selvitys on osa opetus- ja kulttuuriministeriön asettamaa Avoin tiede ja tutkimus -hanketta (ATT), jonka tavoitteena on että vuoteen 2017 mennessä Suomi nousee yhdeksi johtavista maista tieteen ja tutkimuksen avoimuudessa. Edistettäviä käytäntöjä avoimen tieteen ja tutkimuksen saralla ovat muun muassa tutkimuksen tulosten avoimen saatavuuden ja hyödynnettävyyden edistäminen, avoimen lähdekoodin ja avoimien standardien hyödyntäminen, tutkimusprosessin laadukas dokumentointi sekä avoimuuteen liittyvän osaamisen kasvaminen. Vallitseva toimintakulttuuri vaikuttaa etenemiseen kohti tavoitetta.

Viisas avoimuus hyödyttää tutkimusta monella tavoin, mm.

- a) Tutkimuksen tehokkuuden kasvu (jo tuotettuja aineistoja ja menetelmiä voidaan hyödyntää, prosessien täsmentyminen)
- b) Tieteellisen toimintamallin edistyminen (tietoisuus menetelmistä ja toimintatavoista kasvaa)
- c) Tutkimustulosten laadun paraneminen ja fokuksen selkeytyminen (tiedon vahvistaminen ja todentaminen nopeutuu)
- d) Uusien tutkimusideoiden synnyn nopeutuminen (tutkimuksen tulokset helposti ja ajantasaisesti hyödynnettävissä)
- e) Kansalaisten sitouttaminen tieteeseen ja tieteellisen lukutaidon kasvu (tulokset ja menetelmät avoimesti nähtävillä)
- f) Tutkimuksen taloudellisen ja sosiaalisen vaikuttavuuden kasvu (tutkimustulokset ja menetelmät saadaan nopeasti liike-elämän ja päätöksentekijöiden käyttöön)

Viisas avoimuus on myös yhteentoimivuutta, sitä että eri lähteistä tietoa voidaan yhdistellä ja verrata keskenään. Viisaan yhteentoimivuuden edistämällä saadaan kansallista etua, mutta myös organisaatiokohtaista etua: aiemmin erillisiä tietolähteitä voidaan vertailla ja sitä kautta korkeakoulujen on helpompi hallita omaa aineistonta pääomaansa. Korkeakoulujen aineeton pääoma on aiempien selvitysten sekä arkkitehtuurityön pohjalta vielä epäsystemaattisesti hallittua.

Avoin tiede ja tutkimus edellyttävätkin avointa ja hyvää tutkimustiedon hallintatapaa. Tämä toteutuu, kun tutkimusjärjestelmän toimijat ovat motivoituneita ja koulutettuja sitä toteuttamaan. Avoimen ja hyvän tutkimuksen tuotosten hallintatavan on oltava jokaisen tutkimusjärjestelmän toimijan normaalia toimintaa. Ensimmäisenä käytännön edellytyksenä on, että toimijoilla on tarkoin jäsennetyt, ajan tasalla pysyvät kuvaukset siitä, miten toimia avoimen tieteen edistämiseksi.

Tutkimuksen avoimuuden ja toistetta vuoden vahvistamiseksi on Avoimen tieteen ja tutkimuksen tiekartassa 2014–2017¹ asetettu joukko toimenpiteitä, joiden avulla avoimen tieteen mahdollisuudet pyritään hyödyntämään laajasti yhteiskunnassa. Tieteessä ja tutkimuksessa vuorovaikutusta edistetään monella eri tasolla, niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Tiekartta toteutetaan neljän osatavoitteen kautta, jotka ovat tieteen ja tutkimuksen perusolemuksen vahvistaminen, avoimuuteen liittyvän osaamisen vahvistaminen, tutkimusprosessin kestävä perustan vahvistaminen ja tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kasvattaminen.

Tiekartan toimenpiteiden avulla yleiset toimintaperiaatteet viedään käytännön toimenpiteiksi eri toimijoiden vastuulle. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan seuraamalla yksittäisten toimenpiteiden etenemistä ja vaikutusta. Seurantaa edistetään myös kasvattamalla näkyvyyttä, analysoimalla yhteistä tietopohjaa, vaikuttavuusseurannalla sekä tarvittavien tukitoimien ja selvitysten kautta.

¹ Avoimen tieteen ja tutkimuksen tiekartta 2014–2017, <http://avointiede.fi/avoimen-tieteen-ja-tutkimuksen-tiekartta>

Näiden toimenpiteiden toteuttamisessa ovat tutkimusorganisaatiot tärkeässä roolissa. Ne vastaavat tutkimusympäristöjen toiminnasta ja kulttuurista. Keskeisinä avoimuutta edistävinä toimina tutkimusorganisaatioissa voidaan pitää muun muassa seuraavia Tiekartassa mainittuja vastuita tutkimusorganisaatioille:

- Avoimuuden sisällyttäminen organisaatioiden strategiaan
- Osallistavan ilmapiirin luominen
- Selkeiden poliittikkojen laatiminen tutkimuksen tulosten julkaisemiseen, lisensointiin sekä tekijyydestä ja omistajuudesta sopimiseen
- Selkeä kuvaus tutkijan oikeuksista ja velvollisuuksista avoimuuteen
- Osaamisen kasvattaminen ja ylläpitäminen
- Yhteisten palveluinfrastruktuurien hyödyntämisen edistämien
- Laatu järjestelmien tarjoaminen ja hyödyntäminen paikallisesti
- Yhteentoimivuuden edistäminen
- Tutkimuksen toistettavuuden edellytysten parantaminen
- Avoimuutta, saatavuutta, näkyvyyttä ja hyödynnettävyyttä edistävien ja niiden mittaamista tukevien palveluiden käyttöönotto

Toimintakulttuurin tulisi täten ilmetä organisaation laatimissa strategioissa, arvoissa ja laatu-järjestelmissä. Tällöin on tärkeää että organisaatio kommunikoi selkeästi esimerkiksi ohjeistuksessaan tutkijoille tai viestii avoimista tutkimuksen tuloksista julkisesti verkossa. Avoimuus edellyttää organisaatiolta myös laajaa yhteisten ja yleisten ohjeiden, linjausten ja periaatteiden noudattamista sekä niihin kannustamista. Toisaalta erilliskäytöksiä kehitettäessä olisi syytä pyrkiä huomioimaan myös suurempi konteksti sekä loppukäyttäjän ja uudelleenkäytön tarpeet.

Selvityksen tarkoituksena on:

- Saada selkeä kuva lähtötilanteesta korkeakoulujen toimintakulttuurin avoimuudessa
- Tunnistaa vahvuuksia ja heikkouksia avoimuuden edistämisessä
- Tunnistaa tukea ja yhteistä tekemistä tarvitsevia osa-alueita

2. Selvityksen menetelmä

Toimintakulttuurin kypsyystasoselvityksessä

- 1) koottiin perustiedot siitä, miltä korkeakoulujen toimintakulttuuri näyttäytyy avoimessa tietoverkossa saatavilla olevan tiedon pohjalta,
- 2) koottiin täydentävät tiedot korkeakoululta ja täydennettiin tietopohjaa
- 3) selvitettiin korkeakoulujen sitoutumista Tiekarttaan sekä siinä koettuja haasteita

Selvityksen ensimmäisessä vaiheessa avoimuuden toimintakulttuuria tarkasteltiin sekä organisaatioiden julkisesti saatavilla olevien strategioiden, periaatteiden ja politiikkojen suhteen, että organisaation tutkijoilleen laatimien ohjeistusten kautta. Tiedot kerättiin organisaatioiden julkisilta verkkosivuilta joulukuussa 2014. Kartoitukseen käytetyt tiedot ja dokumentit kerättiin organisaatioiden julkisilta verkkosivuilta, eikä intranet-sivustoilta tai muilta kirjautumisen vaativilta sivustoilta löytyvää tietoa ole otettu tässä vaiheessa lainkaan huomioon. Tietopohjaa täydennettiin osien kaksi ja kolme osalta opetus- ja kulttuuriministeriön selvityspyynnöllä korkeakouluille helmi-maaliskuussa 2015. Kysely lähti 34 korkeakoululle, ja vastauksia saatiin 30:sta korkeakoulusta (vastausprosentti oli 88 %).

Selvityksessä tarkastellaan korkeakoulujen avoimuutta organisaatioiden strategisessa ohjauksessa, politiikoissa ja periaatteissa, avoimuuden tukemisessa sekä osaamisen vahvistamisessa. Kustakin osiosta organisaatio on saanut saatavilla olevan tiedon pohjalta pisteitä nollasta kolmeen. Tarkemmat selvitykset pisteytysten perusteista löytyy liitteistä 1 ja 3. Pisteytys on esitetty kunkin osion taulukossa seuraavasti:

	3 pistettä	Toiminta erinomaista
	2 pistettä	Toiminta pääasiassa hyvää tai sitä kehitetään
	1 piste	Toiminta osin puutteellista
	0 pistettä	Toiminta puutteellista
Ei merkintää	0 pistettä	Tietoa ei saatavilla

Selvityksessä on hahmoteltu avoimen toimintakulttuurin kypsyystasoja eri kokonaisuuksissa. Korkeakoulut on asetettu tälle kypsyystasojen portaikolle selvityksessä käytetyn aineiston pohjalta

Pisteytyksen perusteella on pyritty paitsi selvittämään avoimuuden tilaa organisaatioissa, myös tunnistamaan niitä kohtia joissa organisaatiot ovat joko onnistuneet tai pärjänneet heikommin. Kussakin kategoriassa on myös avattu käsiteltävän asian toteutumisen tärkeyttä avoimen toimintakulttuurin edistämiseksi.

Selvityksessä kerätty aineisto on saatavilla tämän dokumentin yhteydessä lähetetyissä liitteissä (liitteet 1 ja 3). Liite 3 sisältää taulukkomuotoisen aineiston lähdeviitteineen ja liite 1 selvittää tarkemmin kunkin kategorian pisteytystä sekä aineistonkeruuhun liittyviä metodeja ja menetelmiä. Liitteessä 2 on avattu selvityksen yhteydessä käytetyt lyhenteet korkeakouluittain.

Selvitys toistetaan vuosittain avoimuuden etenemisen seuraamiseksi ATT-hankkeen ajan aina vuoteen 2017 asti. Selvitystä pyritään kehittämään kommenttien pohjalta. Selvitys laajennetaan myös tutkimuslaitoksiin.

Kypsyystasojen portaat on esitetty Taulukossa 1.

Avoimuuden kypsyystasot kuvaavat paitsi avoimuuden kulttuuria, myös organisaation kyvykkyyttä hyödyntää aineetonta pääomaansa sekä tehdä päätöksiään parhaalla tietopohjalla.

Taso 5 Strateginen
Avoimeen toimintakulttuuriin kannustetaan julkisesti koko organisaation tasolla ja avoimuus on määritelty strategiassa ja politiikoissa erääksi keskeisistä arvoista. Toiminta on avointa ja sitä kehitetään noudattaen avoimia periaatteita yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Avoimuus on myös kytketty toiminnan pitkäjänteiseen suunnitteluun ja johtamiseen. Pystytään jatkuvasti varmistamaan että organisaatio kulkee tavoitteiden kannalta oikeaan suuntaan sekä oppii ja mukautuu. Avainmittareita käytetään kattavasti ja niitä tarkastetaan jatkuvasti. Henkilöstö on tietoinen tavoitteistaan ja edistymisestä avoimuudessa.
Taso 4 Johdettu
Avoimeen toimintakulttuuriin pyritään aktiivisesti ja avoin toiminta sekä sen periaatteet on asetettu julkisesti erääksi organisaation päämääristä. Toiminta on pääpiirteissään avointa ja noudattaa avoimia periaatteita. Avoimuutta johdetaan ja mitataan säännöllisesti. Mitatut tulokset analysoidaan ja korjaavia toimenpiteitä tehdään aktiivisesti. Organisaatio on kypsytynyt avoimen informaation hyödyntämisessään, ja samalla myös informaation merkitys korostuu entisestään.
Taso 3 Määritelty
Tällä tasolla päätöksiä tehdään entistä enemmän käyttäen apuna avoimuuden mittaritietoa. Tällä tasolla johtaminen tukee jo tehokkaampaa avoimuuden strategian suunnittelua ja toimeenpanoa. Informaatiosilojen purkamiseen on tehty paljon työtä organisaation laajuisen teknologian hallinnan ja arkkitehtuurin saavuttamiseksi. Avoimeen toimintakulttuuriin on edetty, mutta se ei vielä täysin toteudu vaillaisten politiikkojen tai periaatteiden takia. Avoimuus ei ilmene strategiassa keskeisenä ja ohjaavana arvona. Toiminta on monelta osin avointa ja se perustuu dokumentoituihin kuvauksiin.
Taso 2 Osittainen
Seuraavalla kypsyystasolla organisaatiokulttuuri alkaa muuttua. Keskeistä on ymmärrys avoimuuden hyödyistä ja sen vaikutuksista toimintaan. Tuki avoimuuteen on kuitenkin rajoittunutta, ja edelleen organisaatiosta löytyy tietovarantoja, jotka eivät ole kytköksissä toisiinsa. Avoimeen toimintakulttuuriin on otettu ensi askelia, mutta siihen ei julkisesti kannusteta. Avoimuus ei ilmene strategiassa keskeisenä arvona. Toiminta on joiltain osin avointa. Avoimuuteen liittyvän toiminnan systematisointi ja osaamisen kehittäminen on käynnistetty. Suorituskyvyn mittaaminen on pitkälti taloudellista mittaamista.
Taso 1 Ei hallittu
Avoimeen toimintakulttuuriin ei ole vielä julkisesti otettu askeltakaan ja organisaatiolta puuttuvat siihen ohjaavat politiikat ja periaatteet. Prosesseja ei ole selkeästi määritelty. Avoimuus ei ilmene strategiassa. Avoimuuteen liittyvään toimintaan ei organisaation tasolla kannusteta. Kuvaa tilannetta jossa avoimuutta ei johdeta tietoisesti. Pahimmillaan organisaatio voi olla informaatiosilo. Informaatiosilolla tarkoitetaan epämuodollisia pisteratkaisuja. Vaikka järjestelmiä on jo käytössä, useimmiten raportteihin ja mittareihin kerätään dataa manuaalisesti eri tietojärjestelmistä sekä muista lähteistä.

Taulukko 1: Avoimen toimintakulttuurin kypsyystasojen portaat selityksineen

Kukin organisaatio on asetettu selvitysaineiston pohjalta tasoaan vastaavalle avoimuuden kypsyysportaalle. Kypsyysportaikkokuvia on yhteensä viisi, ja ne kuvaavat eri osioita eli strategisen ohjauksen avoimuutta, politiikkojen ja periaatteiden avoimuutta, avoimuuden tukemista, avoimuuteen liittyvän osaamisen vahvistamista sekä kaikki nämä osiot huomioiva kokonaiskuva avoimen tieteen ja tutkimuksen näkökulmasta.

Kussakin porraskuvassa kuvataan myös onko avoimuus etenemässä kyseisessä organisaatiossa vai ei – tätä kuvaa organisaation sijoittuminen joko ei-muutosta –puolelle tai noususta –puolelle. Eteneminen pohjaa selvityspyynnön vastauksiin.

3. Avoimen toimintakulttuurin toteutuminen

3.1 Strateginen ohjaus -osio

Organisaation strategia ilmentää pitkän ja lyhyenaikavälin tavoitetilaa sekä organisaation strategisia valintoja. Toimintakulttuurin avoimuuden tulisi siis tulla ilmi strategioissa. Strategian kautta organisaatio viestii paitsi omalle väelleen, myös muille tavoitteistaan avoimuuden suhteen toiminnassaan. Tavoitetilan julkinen asettaminen on vähintään yhtä tärkeää kuin konkreettiset toimenpiteet. Taulukossa 2 kuvataan tässä osiossa huomioitavat kriteerit.

Strateginen ohjaus

- a) Avoimuus organisaation toiminnassa
- b) Avoimuus tutkimusprosessissa
- c) Sitoutuminen avoimen tieteen ja tutkimuksen toimenpiteisiin
- d) Paikallinen, kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö
- e) Tutkimuksen palveluiden ja infrastruktuurien yhteentoimivuus
- f) Tutkimuksen tulokset ja niihin liittyvä avoimuus
- g) Avoimuuteen liittyvän osaamisen vahvistaminen

Kohtien pisteytys tarkemmin liitteessä 1

Taulukko 2: Strateginen ohjaus -osion kriteerit

Organisaatio	Strategia							Y
	a	b	c	d	e	f	g	
AALTO								4
HANKEN								2
HY								5
ISY								7
JY								4
LTY								4
LY								3
OY								3
TAIDE								2
TAY								6
TTY								4
TY								7
VY								3
ÅA								4
ARCADA								1
CENTRIA								5
DIAK								1
HAAGA								3
HAMK								2
HUMAK								4
JAMK								1
KAMK								1
KARELIA								2
KYAMK								1
LAMK								5
LAPIN AMK								1
LAUREA								5
MAMK								2
METROPOLIA								2
NOVIA								2
OAMK								1
SAIMAA								2
SAMK								3
SAVONIA								1
SEAMK								4
TAMK								2
TURUN AMK								4
VAMK								0

Selvityksessä tietolähteinä olivat kunkin organisaation uusimmat julkisilta verkkosivuilta löytyvät strategiat. Suomalaisten korkeakoulujen asettamissa strategioissa on varsin yleistä että avoimuus määritellään eräänä korkeakoulun arvoista. Joissain tapauksissa avoimuudella tarkoitetaan kuitenkin sitä, että organisaatiossa suhtaudutaan avoimesti esimerkiksi eräisiin tutkimustuloksiin. Avoimesta organisaation toiminnasta tai toimintakulttuurista ei tällöin puhuta. Suoraan avointa toimintakulttuuria ei mainita kuin muutamissa tapauksissa, eikä sitä ole yhdessäkään asetettu erityiseksi kehityskohdeksi.

Monipuolinen yhteistyö korostuu korkeakoulujen strategioissa. Usein yhteistyön kehittäminen on asetettu myös yhdeksi organisaation periaatteista, joten tältä osin avoimuuden kehittämiselle on hyvät lähtökohdat. Mahdollisimman kitkaton yhteistyö on tärkeää, sillä erilaisten toimijoiden laaja osallistuminen ja kanssa käynti ovat toimintatapojen kehittämisessä oleellisia.

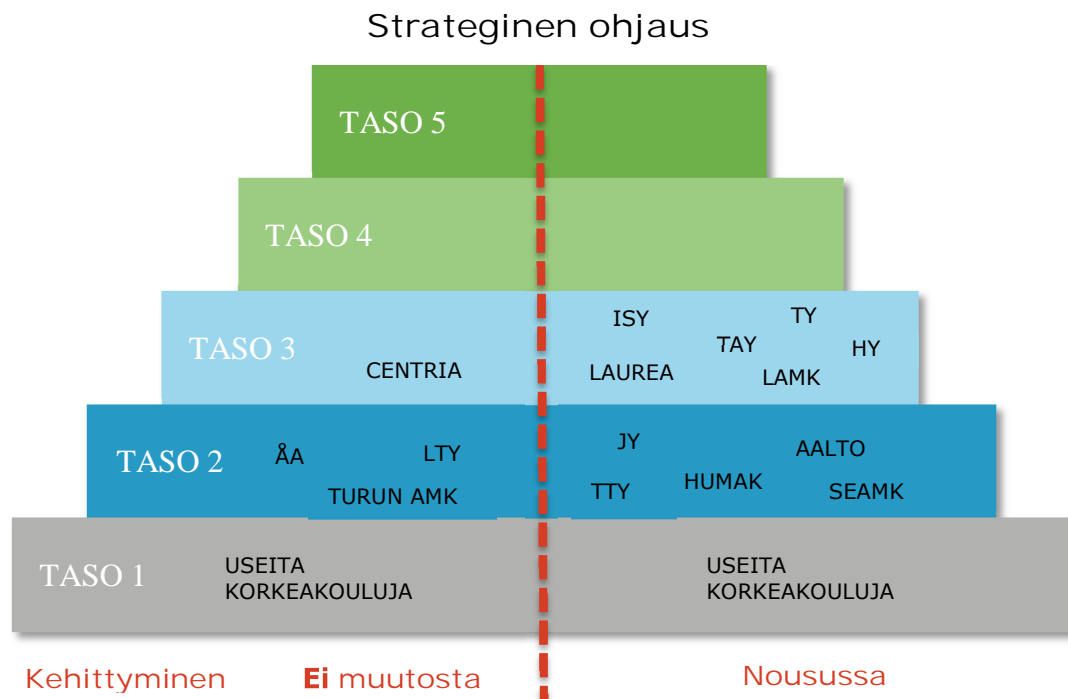
Strategioissa otetaan harvoin kantaa organisaation tutkimusprosesseihin tai -tuloksiin ja niiden avoimuuteen. Myöskään avoimuuden osaamisen vahvistamisesta ei ole juurikaan mainintoja.

Pääsääntöisesti strategiat ovat helposti saatavilla kunkin organisaation verkkosivuilta, mutta muutamissa tapauksissa varsinaista ladattavaa dokumenttia ei ollut saatavilla. Näissä tapauksissa strategia on usein varsin lyhyt, esitellen vain organisaation visioita tai tavoitteita. Strategiat löytyvät jossain muodossa jokaisen korkeakoulun julkisilta verkkosivuilta.

Ilahduttavaa on korkeakoulujen laaja sitoutuminen avoimuuden kehittämiseen.

Taulukko 3: Strateginen ohjaus -osion pisteytys

Taulukossa 3 on esitetty korkeakouluittain osion pisteet. Kuvassa 1 nämä on koottu tasoportaille. Kehityssuunta on huomioitu korkeakoulujen asemoinnissa portaille.

Taso 1 Ei Hallittu	Taso 2 Osittainen	Taso 3 Määritelty	Taso 4 Johdettu	Taso 5 Strateginen
Avoimuutta ei ole huomioitu strategisessa ohjauksessa hallitusti	Avoimuus on osittain huomioitu strategisessa ohjauksessa	Avoimuus on yhteisesti sovittua ja on osin sisällytetty strategiaan	Avoimuutta ja sen kehitystä seurataan ja ohjataan strategisessa aktiivisesti	Avoimuuden nykyiset ja tulevat tarpeet on huomioitu strategisessa ohjauksessa

Kuva 1: Strateginen ohjaus -osion kypsyystasojen portaat selityksineen

3.2 Politiikat ja periaatteet -osio

Strategia viedään organisaatioissa käytäntöön laatimalla ja ottamalla käyttöön avoimuuteen kannustavia ja tähtääviä politiikkoja ja periaatteita. Näihin lukeutuvat esimerkiksi kattavan datapolitiikan ja julkaisupolitiikan laatiminen, tukipalveluiden selkeiden käyttöohjeiden laatiminen sekä organisaation laatu järjestelmiin liittyvän avoimuuden kuvaaminen. Politiikat ja periaatteet kuvaavat avoimuuden osana organisaation toimintaa, auttavat toimijoita omaksumaan avoimuuden ja näin edesauttavat avoimen toimintakulttuurin kehittymistä. Taulukossa 4 kuvataan tässä osiossa huomioitavat kriteerit.

Politiikat ja periaatteet

- Tieteellisen julkaisutoiminnan avoimuuden periaatteet
- Tieteellisen julkaisutoiminnan rinnakkaistallentaminen
- Tutkimuksen menetelmiin liittyvät avoimuuden periaatteet
- Tutkimusaineistojen sekä -datan saatavuuteen, käyttöön ja lisensointiin liittyvät avoimuuden periaatteet
- Palveluiden ja resurssien käyttöoikeudet ja avoimuuden periaatteet
- Kokonaisarkkitehtuurin ohjaavat avoimuuden periaatteet
- Organisaatioiden välisen yhteistyön avoimuuden periaatteet
- Sopimuksiin liittyvät avoimuuden periaatteet
- Laatujärjestelmien ohjeet

Kohtien pisteytys tarkemmin liitteessä 1

Taulukko 4: Politiikat ja periaatteet -osion kriteerit

Organisaatio	Periaatteet										Y
	a	b	c	d	e	f	g	h	i		
AALTO	●	●								●	6
HANKEN											0
HY	●	●		●			●			●	8
ISY										●	2
JY	●	●		●						●	7
LTY										●	1
LY										●	1
OY										●	1
TAIDE											0
TAY		●								●	3
TTY		●								●	2
TY										●	1
VY										●	1
ÅA										●	1
ARCADA		●								●	1
CENTRIA		●								●	2
DIAK		●								●	2
HAAGA		●								●	2
HAMK		●								●	2
HUMAK		●								●	2
JAMK		●								●	2
KAMK		●								●	2
KARELIA		●								●	2
KYAMK		●								●	2
LAMK		●								●	2
LAPIN AMK		●								●	2
LAUREA		●								●	2
MAMK		●								●	3
METROPOLIA		●								●	2
NOVIA		●								●	2
OAMK		●								●	3
SAIMAA		●									1
SAMK		●								●	2
SAVONIA		●									1
SEAMK		●								●	2
TAMK		●								●	3
TURUN AMK		●								●	2
VAMK		●								●	2

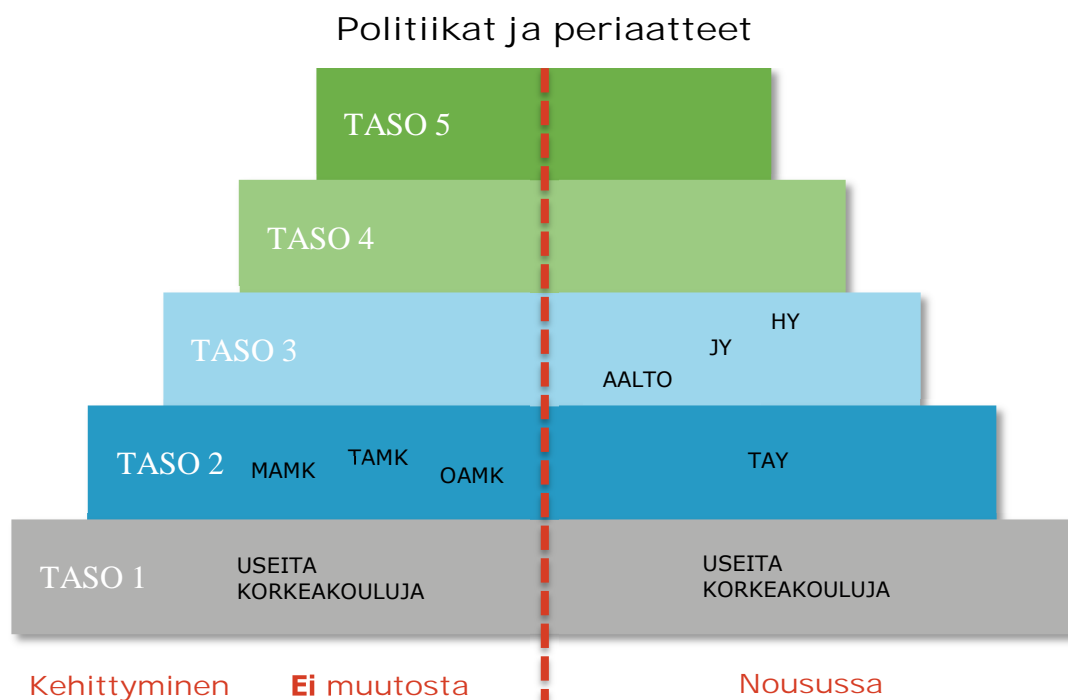
Taulukko 5: Politiikat ja periaatteet -osion pisteytys

Selvityksessä käytettiin kunkin organisaation ulkoisilta verkkosivuilta löytyviä dokumentteja ja sivuja, jolla oli selvitetty organisaation tasolla laadittu politiikkoja tai periaatteita. Nämä saattavat olla joko selkeitä ilmauksia esimerkiksi julkaisupolitiikkojen suhteen tai laajempia, koko organisaation laatu järjestelmää koskevia asiakirjoja.

Politiikkojen ja periaatteiden kohdalla parhaiten edustettuina ovat julkaisupolitiikkaan liittyvät julkiset lausumat. Yliopistoissa on joissain tapauksissa erittäin selkeästi ilmaistu, millaista julkaisupolitiikkaa organisaatio suosittaa tai edellyttää tutkijoiltaan. Huomattavan monessa korkeakoulussa ei kuitenkaan ole julkisesti saatavilla minkäänlaista julkaisupolitiikkaa, vaikka organisaatiot noudattavat esimerkiksi rinnakkaistallentamisen käytäntöjä julkaisuissa. Erikoisesti yhdessäkään organisaatiossa ei ole tutkimuksen menetelmien avoimuuteen asetettu mitään julkisia politiikkoja tai periaatteita.

Korkeakoulut esittelevät ansiokkaasti laatujärjestelmiään ja niiden tavoitteita. Muutamassa näistä avoimuus on myös nimetty erääksi laatutyön periaatteista. Ainoastaan muutamasta korkeakoulusta puuttuu julkisesti saatavilla oleva laatu käsi kirja tai vastaava dokumentti. Laatujärjestelmiä kuvaavat dokumentit ovat harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta helposti löydettävissä verkkosivuilta. Heikosti julkisilla verkkosivuilla ovat saatavilla erityisesti korkeakoulujen palveluihin ja resursseihin sekä sopimuksiin liittyvät politiikat ja periaatteet. Myöskään organisaatioiden kokonaisarkkitehtuuriperiaatteita ei ole juurikaan julkisesti saatavilla.

Taulukossa 5 on esitetty korkeakouluittain osion pisteet. Kuvassa 2 nämä on koottu tasoportaille. Kehityssuunta on huomioitu korkeakoulujen asemoinnissa portaille.

Taso 1 Ei Hallittu	Taso 2 Osittainen	Taso 3 Määritelty	Taso 4 Johdettu	Taso 5 Strateginen
Avoimuus ei näy hallitusti organisaation asettamissa periaatteissa	Avoimuutta on toteutettu osittain yhteisten periaatteiden mukaisesti	Avoimuus on yhteisesti sovitua ja se määritellään laadituissa periaatteissa	Avoimuutta johdetaan hallitusti ja sitä tuetaan erilaisin periaatein ja politiikoin	Avoimuutta tuetaan strategisten periaatteiden ja poliitikkojen kautta aktiivisesti

Kuva 2: Politiikat ja periaatteet -osion kypsyystasojen portaat selityksineen

3.3 Avoimuuden tukeminen -osio

Toimenpiteet ovat organisaatioissa toteutettavia konkreettisia toimia, joilla avoimuutta voidaan edistää ja siihen myös kannustaa. Tällaisia ovat muun muassa aktiivinen koulutustoiminta avoimeen tieteseen ja tutkimukseen liittyen sekä selkeä avoimuuden seurannan toteuttaminen. Taulukossa 6 kuvataan tässä osiossa huomioidut kriteerit.

Avoimuuden tukeminen	
a)	Julkaisutoiminnan avoimuuden (OA-julkaiseminen, rinnakkaistallentaminen) seuranta
b)	Tutkimusaineistojen avoimuuden (aineistojen avaaminen, hyödyntäminen) seuranta
c)	Tutkimuksen näkyvyyden (vaikuttavuus, tieteellinen ja sosiaalinen media) seuranta
d)	Tutkimusaineistojen metatietojen luettelointi- ja lataamispalvelut
e)	Palvelut tutkimusjulkaisujen ja -aineistojen dokumentointiin
Kohtien pisteytys tarkemmin liitteessä 1	

Taulukko 6: Avoimuuden tukeminen -osion kriteerit

Organisaatio	Tukeminen					Y
	a	b	c	d	e	
AALTO	●	●	●	●	●	10
HANKEN	●	●	●	●	●	8
HY	●	●	●	●	●	12
ISY	●	●	●	●	●	8
JY	●	●	●	●	●	12
LTY	●	●	●	●	●	7
LY	●	●	●	●	●	6
OY	●	●	●	●	●	7
TAIDE	●	●	●	●	●	6
TAY	●	●	●	●	●	9
TTY	●	●	●	●	●	12
TY	●	●	●	●	●	8
VY	●	●	●	●	●	7
ÅA	●	●	●	●	●	5
ARCADA						0
CENTRIA	●	●	●	●	●	3
DIAK						0
HAAGA	●	●	●	●	●	8
HAMK	●	●	●	●	●	4
HUMAK	●	●	●	●	●	9
JAMK	●	●	●	●	●	2
KAMK	●	●	●	●	●	5
KARELIA	●	●	●	●	●	6
KYAMK						0
LAMK						0
LAPIN AMK	●	●	●	●	●	3
LAUREA	●	●	●	●	●	3
MAMK	●	●	●	●	●	8
METROPOLIA	●	●	●	●	●	3
NOVIA						0
OAMK					●	1
SAIMAA						0
SAMK	●	●	●	●	●	6
SAVONIA	●	●	●	●	●	4
SEAMK	●	●	●	●	●	6
TAMK	●	●	●	●	●	2
TURUN AMK						0
VAMK						0

Toimenpiteiden osalta tietolähteenä oli opetus- ja kulttuuriministeriön lähettämään selvityspyyntöön saapuneet vastaukset, joiden pohjalta tietoaaineisto koottiin. Joidenkin korkeakoulujen osalta vastaukset olivat hieman puutteellisia, mutta kokonaisuudessaan aineisto tarjoaa selkeän kuvan organisaatioissa meneillään olevasta toimenpiteiden kirjosta.

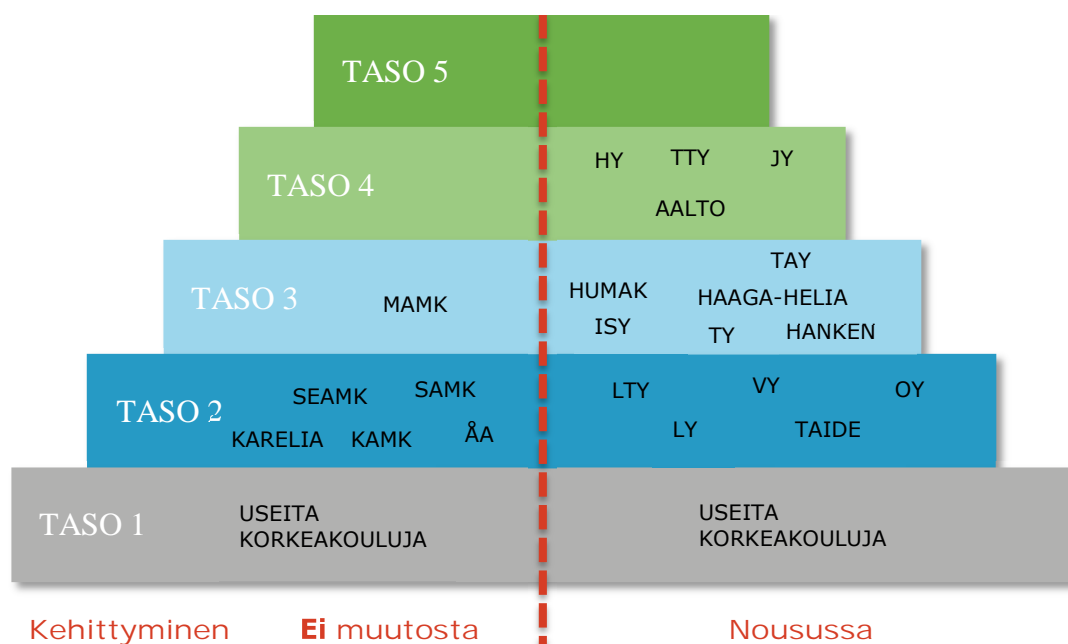
Toimenpiteissä ollaan monissa korkeakouluissa jo pitkällä avoimuuteen tähtäävien toimenpiteiden suunnittelussa ja käytäntöön panossa. Tämä käy ilmi erityisesti aktiivisesta toimimisesta oman organisaation julkaisutoiminnan seuraamisessa.

Heikommin organisaatiot ovat seuranneet omien tutkijoidensa tutkimusaineistojen saatavuutta ja hyödyntämistä. Myös avoimen tieteen koulutuksessa on puutteita etenkin ammattikorkeakoulujen puolella, joista vasta muutamissa on otettu ensi askelia koulutuksessa.

Taulukossa 7 on esitetty korkeakouluittain pisteet. Kuvassa 3 nämä on koottu tasoportaille. Kehityssuunta on huomioitu korkeakoulujen asemoinnissa portaille.

Taulukko 7: Avoimuuden tukeminen -osion pisteytys

Avoimuuden tukeminen

Taso 1 Ei Hallittu	Taso 2 Osittainen	Taso 3 Määritelty	Taso 4 Johdettu	Taso 5 Strateginen
Avoimuuden tukeminen ei ole hallittua puutteellisen ohjauksen myötä	Avoimuutta tuetaan osittain yhteisesti palveluiden ja seurannan kautta	Avoimuutta tuetaan yhteisten palveluiden ja seurannan kautta	Avoimuutta tuetaan johdonmukaisesti palveluiden ja seurannan kautta	Avoimuuden tuki on aktiivista ja perustuu yhteisiin palveluihin ja seurantaan

Kuva 3: Avoimuuden tukeminen -osion kypsyystasojen portaat selityksineen

3.4 Osaamisen vahvistaminen -osio

Tutkimusyhteisön ohjauksella on mahdollista saattaa avoimuuden tuoma hyödyt koko organisaation käyttöön. Yhteinen ymmärrys ja osaaminen avoimessa toiminnassa helpottavat yhteistyötä ja tutkijavaihtoa. Ohjeistus on avainasemassa tiedon ja motivaation syntymisessä ja tätä kautta avoimuuden laajemmassa edistämisessä. Tutkimushenkilöstön ohjaus takaa myös sen, että eri toimijat noudattavat yhdenmukaisia periaatteita aineistoja luotaessa, luovutettaessa ja käytettäessä. Taulukossa 8 kuvataan tässä osiossa huomioidut kriteerit.

Osaamisen vahvistaminen

- a) Tutkimustiedon elinkaaren hallinta
- b) Tutkimuksen tulosten jatkokäyttö ja löydettävyyys
- c) Yhteisten palveluiden käyttö
- d) Osaamisen vahvistaminen avoimen tieteen ja tutkimuksen saralla

Kohtien pisteytys tarkemmin liitteessä 1

Taulukko 8: Osaamisen vahvistaminen -osion kriteerit

Organisaatio	Osaaminen				Y
	a	b	c	d	
AALTO					6
HANKEN					4
HY					12
ISY					3
JY					8
LTY					2
LY					2
OY					3
TAIDE					1
TAY					3
TTY					6
TY					2
VY					2
ÅA					1
ARCADA					0
CENTRIA					0
DIAK					0
HAAGA					1
HAMK					1
HUMAK					1
JAMK					0
KAMK					1
KARELIA					1
KYAMK					0
LAMK					0
LAPIN AMK					1
LAUREA					1
MAMK					1
METROPOLIA					1
NOVIA					0
OAMK					0
SAIMAA					0
SAMK					1
SAVONIA					0
SEAMK					1
TAMK					1
TURUN AMK					0
VAMK					0

Selvityksessä käytettiin kunkin organisaation ulkoisilta verkkosivuilta löytyviä tutkijoille tarkoitettuja ohjeita ja oppaita. Näihin lukeutuivat muun muassa kirjaston tarjoamat julkaisutoimintaan liittyvät ohjeet, tutkimuksen tulosten ja aineistojen tallennukseen liittyvä ohjeistus sekä yhteisten palveluiden periaatteet.

Korkeakoulujen puolesta tutkijoiden ohjeistus avoimuuden hyödyntämiseen on varsin kahtiajakoinen. Joissain organisaatioissa on selkeä ohjeistus avoimeen tutkimustoimintaan. Ohjeistuksen ohella myös avoimuuden hyötyjä tutkijalle on esitelty. Usein ne esitellään erillisellä sivustolla, jolta löytyy tietoa sekä oman tutkimusaineiston tallennukseen, että yleisemmin julkaisujen avoimuudesta sekä avoimen tieteen käsitteistä ja palveluista.

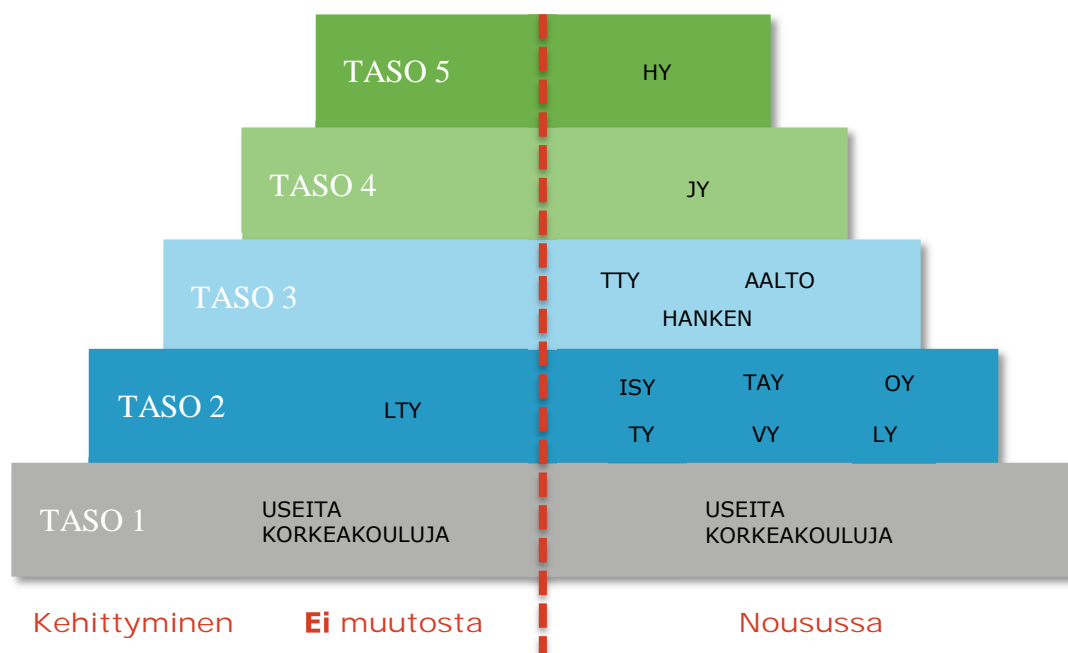
Vaikka tutkimusjulkaisujen rinnakkaistallentamiseen suositellaan julkisesti useissa organisaatioissa, ei rinnakkaistallentamisen hyötyjä juurikaan avata tutkijoiden kannalta. Useassa tapauksessa ohjeistus on lisäksi saatavilla ainoastaan linkitettyinä organisaation omalle intranet-sivustolle.

Heikoiten organisaatiot ovat pastavat ja suosittelevat yhteisten palveluiden käyttöä. Esimerkiksi kansainvälisten ja osin myös kansallistenkin tutkimuksen tallennuspalveluiden opastuksessa on selviä puutteita, eikä niiden käyttöön anneta organisaation puolesta juurikaan julkisia suosituksia. Myös tutkimustiedon elinkaaren hallintaan on vähäisissä määrin ohjeita. Esimerkiksi datanhallintasuunnitelman laatimiseen on tarjota ohjeita ainoastaan muutamassa korkeakoulussa.

Taulukossa 9 on esitetty korkeakouluittain osion pisteet. Kuvassa 4 nämä on koottu tasoportaille. Kehityssuunta on huomioitu korkeakoulujen asemoinnissa portaille.

Taulukko 9: Osaamisen vahvistaminen -osion pisteet

Osaamisen vahvistaminen

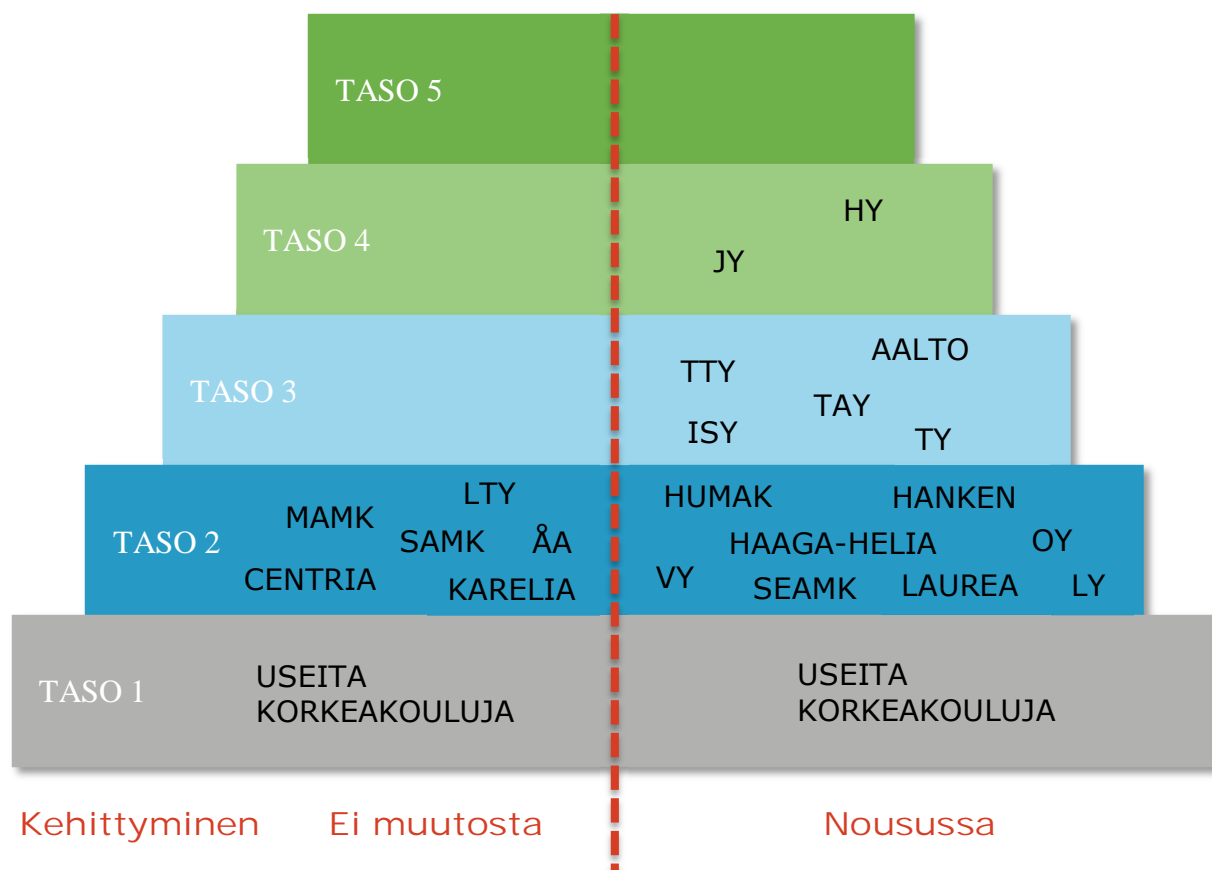
Taso 1 Ei Hallittu	Taso 2 Osittainen	Taso 3 Määritelty	Taso 4 Johdettu	Taso 5 Strateginen
Avoimuuden osaamisen ei hallitusti panosteta	Avoimuuden osaamiseen panostetaan mutta toiminta ei ole määrätietoista	Avoimuuden osaaminen on tunnustettu tärkeäksi ja siihen panostetaan	Avoimuuden osaamiseen tähdätään johdettusti ja yhteisesti	Avoimuuden osaamisen vahvistaminen on johdonmukaista ja aktiivista

Kuva 4: Osaamisen vahvistaminen -osion kypsyystasojen portaat selityksineen

4. Toimintakulttuurin kypsyystason kokonaiskuva avoimen tieteen ja tutkimuksen näkökulmasta

Suomalaiset korkeakoulut on selvityksen perusteella järjestetty avoimen toimintakulttuurin kypsyystasolle. Sijoittuminen näille viidelle kypsyystasolle kuvastaa lähtötilannetta avoimuuden kehittämisessä, ja siihen on hahmoteltu myös selvityspyynnön vastausten perusteella korkeakoulujen suunnitelmia.

Toimintakulttuurin kypsyystason kokonaiskuva

Kuva 5: Avoimen toimintakulttuurin kypsyystasojen portaat

Kuvassa 5 on esitetty korkeakoulujen avoimuuden kypsyystason kokonaiskuva. Suurin osa korkeakouluista on kehittämässä avoimuuttaan, ja osa saavuttanut jo huomattavan korkean tason.

Korkeakoulujen vastauksissa selvityspyyntöön suurin osa oli sitoutunut avoimuuden edistämiseen, seitsemän korkeakoulua jopa erittäin sitoutuneet. Taulukossa 10 on esitetty sitoutumistaso.

Sitoutuminen avoimuuden edistämiseen

Emme ole sitoutuneet	Olemme osittain sitoutuneet	Olemme sitoutuneet	Erittäin sitoutuneet
1	7	15	7

Taulukko 10: Korkeakoulujen ilmoittama sitoutumistaso

Sitoutuminen näkyy myöskin kehityssuunnissa: suurimmassa osassa korkeakouluja ollaan jo etenemässä avoimuuden edistämisessä.

Korkeakoulut kokivat Tiekartan toteuttamisen suurimmalta osaltaan jonkin verran haastavana. Haasteina mainittiin mm. rinnakkaisjulkaisupalvelun puute, resurssien riittävyys, tutkimusinfrastruktuurien yhteisen hyödyntämisen vaikeudet sekä puuttuvat yhteydet elinkeinoelämään (hyödyntäjät). Kansallista yhteistyötä avoimuuden edistämiseksi (mm. kannusteiden laatimisessa ja palveluiden kehittämisessä) pidettiin erittäin tärkeänä. Kannusteiden toivottiin selkeämmin tukevan avoimuutta. Tiekartan haastavuuden luokittelu on kuvattu taulukossa 11.

Tiekartan toteutuksen haastavuus organisaatiossa

Erittäin haastava	Jonkin verran haastava	Toteutuskelpoinen	Selkeä toteuttaa
3	15	12	0

Taulukko 11: Korkeakoulujen kokema Tiekartan haastavuus

Vastauksissa tuli erinomaisia ehdotuksia avoimuuden tilanteen arvioinnin kehittämiseen, mm. huomioimalla toimintaa (open innovations, living labs). Avoimuuden tilannekuva on vuosittain laadittava arvio, jota pyritään kehittämään vuosittain.

Selkeästi esiin nousevia kehitettäviä ja lisätukea tarvitsevia kokonaisuuksia ovat:

- tutkimuksen tuotoksien löydettävyyden ja jatkokäytön edistäminen, erityisesti tutkimusaineistojen ja tutkimusinfrastruktuurien osalta.
- Rinnakkaistallentamisen tukeminen
- Paikallisen, kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön yhteentoimivuuden edistäminen
- Osaamisen vahvistaminen

Liitteet

Liite 1 – Toimintakulttuurin tilannekuvan aineisto - selitteet

Liite 2 – Korkeakouluista selvityksessä käytetyt lyhenteet

Liite 3 – Toimintakulttuurin tilannekuvan aineisto

Liite 1 – Toimintakulttuurin tilannekuvan aineisto - selitteet

Ohessa on avattu ATT-hankkeessa laadittavan alustavan tilannekartoituksen aineistoa ja sen laadinnassa käytettyjä metodeja. Tilannekartoituksessa selvitetään saatavilla olevan tiedon pohjalta sitä, kuinka avoimuus näkyy suomala isissa yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa laadituissa strategioissa, politiikoissa ja periaatteissa. Lisäksi kartoitetaan organisaation julkisesti tarjoamia ohjeistuksia tutkimusjulkaisujen ja -aineistojen avoimeen tallentamiseen.

1) Strateginen ohjaus

Kunkin organisaation strategiat on kerätty joulukuussa 2014 ja tiedonhaussa käytettiin organisaation ulkoisia verkkosivuja ko konaisuudessaan. Mahdollisesti sisäisiltä intranet-sivuilta löytyviä strategioita ei ole voitu ottaa arvioinnissa huomioon. Mikäli varsinaista ladattavaa strategiaa ei ollut saatavilla, käytettiin aineistona verkkosivun muotoon muokattuja strategioita tai vastaavia dokumentteja (esim. arvot, visiot tms.), joista sitten muodostettiin tiedot kokoamalla paikallinen kopio. Tällaisia tapauksia oli sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa.

Kustakin kohdasta organisaatio saa 0-3 pistettä riippuen siitä, kuinka kattavasti strategioissa esiintyy käsiteltävä asia. 0 pistettä merkitsee sitä että organisaation strategiassa ei ole kyseisestä kohdasta mainintaa. Pisteytys noudattaa kussakin kohdassa seuraavaa listausta:

- a) Avoimuus organisaation toiminnassa
 - 1. Avoimuus on mainittu esimerkiksi organisaation arvona tai periaatteena
 - 2. Avoimuus on nimetty yhdeksi toimintakulttuurin osaksi ja sen merkitystä on tuossa yhteydessä avattu
 - 3. Avoimuus on yksi strategian kantavista teemoista ja selvästi toiminnan keskiössä
- b) Avoimuus tutkimusprosessissa
 - 1. Avoimuus on mainittu osana organisaation tutkimusprosesseja
 - 2. Avoimuus on nimetty yhdeksi organisaation tutkimusprosessin osaksi ja sen merkitystä on tuossa yhteydessä avattu
 - 3. Avoimuus on yksi organisaation tutkimusprosessin keskeisiä osa-alueita
- c) Sitoutuminen avoimen tieteen ja tutkimuksen toimenpiteisiin
 - 1. Organisaatio on ilmoittanut olevansa osittain sitoutunut
 - 2. Organisaatio on ilmoittanut olevansa sitoutunut
 - 3. Organisaatio on ilmoittanut olevansa erittäin sitoutunut
- d) Paikallinen, kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö
 - 1. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on mainittu strategiassa
 - 2. Yhteistyö monipuolisesti eri toimijoiden kanssa käy ilmi strategiasta ja yhteistyölle on asetettu kehityskohteita
 - 3. Yhteistyö kaikilla kolmella osa-alueella huomattavan monipuolista ja yhteistyö on asetettu keskeiseksi osaksi organisaation strategiaa
- e) Tutkimuksen palveluiden ja infrastruktuurien yhteentoimivuus
 - 1. Tutkimuksen palveluiden ja infrastruktuurien yhteiskäytöstä muiden organisaatioiden kanssa sekä tämän toiminnan edistämisestä on mainittu strategiassa
 - 2. Tutkimuksen palveluiden ja infrastruktuurien yleisen yhteentoimivuuden kehittäminen on mainittu strategiassa
 - 3. Tutkimuksen palveluiden ja infrastruktuurien yleisen yhteentoimivuuden kehittäminen sekä sen kautta saavutetut hyödyt on huomioitu strategiassa ja niihin luvataan panostaa
- f) Tutkimuksen tulokset ja niihin liittyvä avoimuus
 - 1. Tutkimusten tulosten jakaminen ja avoimuus on mainittu strategiassa
 - 2. Tutkimusten tulosten avoimuutta ja jatkokäyttöä kannustetaan ja kehitetään
 - 3. Tutkimusten tulosten avoimuus on nimetty erääksi keskeiseksi tutkimustoiminnan osaksi ja sen luomat mahdollisuudet tunnistetaan laajasti
- g) Avoimuuden osaamisen vahvistaminen
 - 1. Avoimuuden osaaminen tai sen mahdollistavia työkaluja tai palveluita on mainittu strategiassa
 - 2. Avoimuuden osaaminen ja sen mahdollistavat työkalut sekä palvelut on asetettu kehityskohteiksi strategiassa
 - 3. Avoimuuden osaaminen ja sen mahdollistavat työkalut sekä palvelut on asetettu kehityskohteiksi strategiassa ja näiden tuomat hyödyt on tunnistettu ja nimetty

2) Poliitikat ja periaatteet

Politiikkojen ja periaatteiden osalta kunkin organisaation kohdalla toimittiin niin, että tiedonhaussa käytettiin organisaation ulkoisia verkkosivuja kokonaisuudessaan. Organisaatioiden intranet-sivujen mahdollisia tietoja ei voitu ottaa huomioon.

Tietoa haettiin ulkoisilta verkkosivuilta sekä manuaalisesti etsimällä että hakukoneella kunkin kohdan avainsanoilla ja mikäli tieto oli saatavilla, se otettiin selvitykseen mukaan. Kyseisestä verkkosivusta tai asiakirjasta otettiin tällöin paikallinen kopio. Tiedot haettiin tammikuun 2015 aikana.

Kustakin kohdasta organisaatio saa 0-3 pistettä riippuen siitä, kuinka kattavasti verkkosivuilla esiintyy käsiteltävä asia. 0 pistettä merkitsee sitä että organisaation ulkoisilla verkkosivuilla ei ole kyseisestä kohdasta mainintaa.

Erytishuomiona kohdassa b.2 täysiin pisteisiin ammattikorkeakoulujen kohdalla vaadittiin sitä, että ammattikorkeakoulu ilmoittaa ulkoisilla verkkosivuillaan noudattavansa Arene ry:n Open Access -julkilausumaa. Mikäli mitään mainintaa kyseisestä julkilausumasta tai muusta rinnakkaistallentamisen suosittelemisesta ei ollut, annettiin organisaatiolle kuitenkin 1 piste.

Muutoin pisteytys noudattaa kussakin kohdassa seuraavaa listausta:

- a) Tieteellisen julkaisutoiminnan avoimuuden periaatteet
 1. Organisaatio suosittelee käytettävän avoimia julkaisukanavia tutkimusjulkaisuilleen
 2. Organisaatio kehottaa käytettävän avoimia julkaisukanavia tutkimusjulkaisuilleen
 3. Organisaatio edellyttää käytettävän avoimia julkaisukanavia tutkimusjulkaisuilleen
- b) Tieteellisen julkaisutoiminnan rinnakkaistallentaminen
 1. Organisaatio suosittelee rinnakkaistallentamaan tutkimusjulkaisut omaan julkaisuarkistoon tai muihin avoimiin julkaisukanaviin
 2. Organisaatio kehottaa rinnakkaistallentamaan tutkimusjulkaisut omaan julkaisuarkistoon tai muihin avoimiin julkaisukanaviin
 3. Organisaatio edellyttää rinnakkaistallentamaan tutkimusjulkaisut omaan julkaisuarkistoon tai muihin avoimiin julkaisukanaviin
- c) Tutkimuksen menetelmiin liittyvät avoimuuden periaatteet
 1. Organisaatio suosittelee avoimuutta tutkimuksen menetelmien julkaisussa ja kehitystyössä
 2. Organisaatio kehottaa avoimuuteen tutkimuksen menetelmien julkaisussa ja kehitystyössä
 3. Organisaatio edellyttää avoimuutta tutkimuksen menetelmien julkaisussa ja kehitystyössä
- d) Tutkimusaineistojen sekä -datan saatavuuteen, käyttöön ja lisensointiin liittyvät avoimuuden periaatteet
 1. Organisaatio suosittaa tutkimusaineistojen avointa käyttöä, lisensointia tai tallennuspaikkoja
 2. Organisaatio kehottaa tutkimusaineistojen avoimeen lisensointiin kansallisten suositusten mukaisesti sekä sovittujen tallennuspaikkojen käyttöön
 3. Organisaatio edellyttää tutkimusaineistojen avointa lisensointia kansallisten suositusten mukaisesti sekä sovittujen tallennuspaikkojen käyttöä
- e) Palveluiden ja resurssien käyttöoikeudet ja avoimuuden periaatteet
 1. Organisaatio suosittaa avoimuuden periaatteiden noudattamista hallussaan olevien resurssien käyttöoikeus- ja palveluperiaatteissa
 2. Organisaatio suosittaa avoimuuden periaatteiden noudattamista hallussaan olevien resurssien käyttöoikeus- ja palveluperiaatteissaan. Kuvaukset löytyvät organisaatioiden sivuilta.
 3. Organisaatio edellyttää avoimuuden periaatteiden noudattamista hallussaan olevien resurssien käyttöoikeus- ja palveluperiaatteissaan. Kuvaukset löytyvät organisaatioiden sivuilta.

- f) Kokonaisarkkitehtuurin ohjaavat avoimuuden periaatteet
 - 1. Organisaation kokonaisarkkitehtuuriperiaatteissa on huomioitu avoimuuden tavoitteet
 - 2. Organisaation kokonaisarkkitehtuuriperiaatteissa suositellaan avoimuuden periaatteiden noudattamista
 - 3. Organisaation kokonaisarkkitehtuuriperiaatteissa edellytetään avoimuuden periaatteiden noudattamista
- g) Organisaatioiden välisen yhteistyön avoimuuden periaatteet
 - 1. Organisaatio jakaa avointa tietoa
 - 2. Organisaatio kuvaa avoimesti toimintaansa
 - 3. Organisaatio panostaa selkeäkielisyyteen ja vuorovaikutteisuuteen
- h) Sopimuksiin liittyvät avoimuuden periaatteet
 - 1. Organisaatio suositaa avoimuuden periaatteiden huomioimista sopimuksissa juridisten edellytysten salliessa
 - 2. Organisaatio kehottaa avoimuuden periaatteiden huomioimista sopimuksissa juridisten edellytysten salliessa
 - 3. Organisaatio edellyttää avoimuuden periaatteiden huomioimista sopimuksissa juridisten edellytysten salliessa
- i) Laatu järjestelmien ohjeet
 - 1. Organisaatio on laatinut laatukäsikirjan tai laatutyötä esittelevän dokumentin ja se on saatavilla ulkoisilta verkkosivuilta
 - 2. Organisaation laatukäsikirjassa suositellaan avoimuutta tai todetaan avoimuus erääksi laatutyön periaatteista
 - 3. Organisaation laatukäsikirjasta suositellaan avoimuutta laaja-alaisesti ja avoimuus todetaan erääksi keskeisistä laatutyön periaatteista

3) Avoimuuden tukeminen

Toimenpiteiden osalta kunkin organisaation kohdalla toimittiin niin, että tietopohjana käytettiin opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakouluille lähetettyyn selvityspyyntöön tulleita vastauksia. Selvityspyyntö lähetettiin organisaatioissa sekä rehtoreille että tutkimushallinnolle maaliskuun 2015 aikana.

- a) Julkaisutoiminnan avoimuuden (OA-julkaiseminen, rinnakkaistallentaminen) seuranta
 - 1. Organisaatio ei vielä seuraa julkaisutoiminnan avoimuutta, mutta se on suunnitelmassa
 - 2. Organisaatio seuraa osittain julkaisutoiminnan avoimuutta ja seurantaa kehitetään
 - 3. Organisaatio seuraa julkaisutoiminnan avoimuutta ja siitä kerätään aktiivisesti tietoa
- b) Tutkimusaineistojen avoimuuden (aineistojen avaaminen, hyödyntäminen) seuranta
 - 1. Organisaatio ei vielä seuraa tutkimusaineistojen avoimuutta, mutta se on suunnitelmassa
 - 2. Organisaatio seuraa osittain tutkimusaineistojen avoimuutta ja seurantaa kehitetään
 - 3. Organisaatio seuraa tutkimusaineistojen avoimuutta ja siitä kerätään aktiivisesti tietoa
- c) Tutkimuksen näkyvyyden (vaikuttavuus, tieteellinen ja sosiaalinen media) seuranta
 - 1. Organisaatio ei vielä seuraa tutkimustoimintansa näkyvyyttä, mutta se on suunnitelmassa
 - 2. Organisaatio seuraa osittain tutkimustoimintansa näkyvyyttä ja seurantaa kehitetään
 - 3. Organisaatio seuraa tutkimustoimintansa näkyvyyttä ja siitä kerätään aktiivisesti tietoa
- d) Tutkimusaineistojen metatietojen luettelointi- ja lataamispalvelut
 - 1. Organisaatio ei vielä käytä kyseisiä palveluita, mutta ne ovat suunnitelmassa
 - 2. Organisaatio käyttää osittain kyseisiä palveluita ja niiden käyttöä kehitetään
 - 3. Organisaatio käyttää aktiivisesti kyseisiä palveluita
- e) Palvelut tutkimusjulkaisujen ja -aineistojen dokumentointiin
 - 1. Organisaatio tarjoaa ohjeita tutkimusjulkaisujen tallentamiseen sen omaan julkaisuarkistoon sekä tietoa rinnakkaistallentamisesta
 - 2. Organisaatio tarjoaa ohjeita edellä mainittujen lisäksi tutkimuksen aineistojen tallentamisesta ja metatiedoista sekä tietoa open access -julkaisuista.
 - 3. Organisaatio tarjoaa edellisten lisäksi suosituksia sopivista tutkimusaineistojen ja metatietojen tallennuspaikoista sekä selvittää mitä asioita niitä tallennettaessa tulee ottaa huomioon. Aiheita on käsitelty laajasti ja selvitetty niiden hyödyllisyyttä tutkijan kannalta.

4) Osaamisen vahvistaminen

Tutkijoiden ohjeiden osalta kunkin organisaation kohdalla toimittiin niin, että tiedonhaussa käytettiin organisaation ulkoisia verkkosivuja kokonaisuudessaan. Organisaatioiden intranet-sivujen mahdollisia tietoja ei voitu ottaa huomioon.

Tietoa haettiin ulkoisilta verkkosivuilta sekä manuaalisesti selailemalla että kunkin kohdan avainsanoilla ja mikäli tieto oli saatavilla, se otettiin selvitykseen mukaan. Kyseisestä verkkosivusta tai asiakirjasta otettiin tällöin paikallinen kopio kirjoittajan haltuun. Tiedot haettiin tammikuun 2015 aikana.

Mikäli organisaation verkkosivuilta ohjattiin ulkopuoliseen ohjeistukseen, täytyi organisaation verkkosivuilta löytyä maininta siitä, että organisaatio toimii tuon ohjeistuksen mukaisesti tai suosittaa niiden käyttöä. Pelkkä ulkopuolisiin ohjeistuksiin linkittäminen ei siis riittänyt pisteiden saantiin.

Kustakin kohdasta organisaatio saa 0-3 pistettä riippuen siitä, kuinka kattavasti erilaisia ohjeistuksia se tarjoaa. Kustakin kohdasta annetaan 1 piste, mikäli asiaa on selvitetty. 0 pistettä merkitsee sitä, että organisaation ulkoisilla verkkosivuilla ei ole yhdestäkään kohdasta ohjeistusta. Pisteytys noudattaa kussakin kohdassa seuraavaa listausta:

- a) Tutkimustiedon elinkaaren hallinta
 - Organisaatio tarjoaa ohjeita tiedonhallintasuunnitelman laadintaan ja sen merkitystä ja hyötyjä tutkimuksen teossa selvitetään
 - Organisaatio tarjoaa ohjeita tutkimusaineistojen kuvailuun ja dokumentointiin
 - Organisaatio tarjoaa ohjeita tutkimusaineistojen pitkäaikaissäilytykseen sekä datanhallintasuunnitelman laatimiseen. Aiheita on käsitelty laajasti ja selvitetty niiden hyödyllisyyttä tutkijan kannalta.
- b) Tutkimuksen tulosten jatkokäyttö ja löydettävyyttä
 - Organisaatio tarjoaa ohjeita tutkimuksen ja tutkimusaineistojen ulkoiseen linkittämiseen ja tunnisteisiin (mm. DOI, URN, ORCID) sekä perusteluja näiden käyttöön
 - Organisaatio tarjoaa ohjeita tutkimusjulkaisujen ja -aineistojen lisensointiin (mm. CC, ODC) sekä perusteluja näiden käyttöön
 - Organisaatio tarjoaa ohjeita siihen, mitä tarkoittavat julkaisufoorumit ja viittaustietokannat ja kuinka esimerkiksi bibliometriikka ja altmetriikka nivoutuvat osaksi tieteellistä julkaisutoimintaa. Aiheita on käsitelty laajasti ja selvitetty niiden hyödyllisyyttä tutkijan kannalta.
- c) Yhteisten palveluiden käyttö
 - Organisaatio suosittelee käytettävän Suomen Akatemian laatimia ohjeita avoimen tiedon saatavuuteen ja julkaisemiseen
 - Organisaatio suosittelee käytettävän ATT-hankkeen palveluita (IDA, Etsin, AVAA) tai muita kansallisia palveluita (mm. AILA, FIN-CLARIN) tutkimusdatan hallinnassa
 - Organisaatio suosittelee käytettävän kansainvälisiä tai eurooppalaisia palveluita (mm. PubMed Central, arXiv, OpenAIRE, Zenodo) tutkimusdatan hallinnassa
- d) Osaamisen vahvistaminen avoimen tieteen ja tutkimuksen saralla
 - Organisaatiossa ei vielä toteuteta avoimen tieteen ja tutkimuksen koulutuksia, mutta ne ovat suunnitelmassa
 - Organisaatiossa järjestetään ja kannustetaan osallistumaan avoimen tieteen ja tutkimuksen koulutuksiin
 - Organisaatiossa kehitetään avoimen tieteen ja tutkimuksen sisältöä aktiivisesti

Liite 2 – Korkeakouluista selvityksessä käytetyt lyhenteet

Korkeakoulu	Lyhenne
Aalto yliopisto	AALTO
Helsingin yliopisto	HY
Itä-Suomen yliopisto	ISY
Jyväskylän yliopisto	JY
Lapin yliopisto	LY
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	LTY
Oulun yliopisto	OY
Svenska handelshögskolan	HANKEN
Taideyliopisto	TAIDE
Tampereen teknillinen yliopisto	TTY
Tampereen yliopisto	TAY
Turun yliopisto	TY
Vaasan yliopisto	VY
Åbo Akademi	ÅA
Arcada - Nylands svenska yrkeshögskola	ARCADA
Centria ammattikorkeakoulu	CENTRIA
Diakonia-ammattikorkeakoulu	DIAK
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	HAAGA-HELIA
Humanistinen ammattikorkeakoulu	HUMAK
Hämeen ammattikorkeakoulu	HAMK
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	JAMK
Kajaanin ammattikorkeakoulu	KAMK
Karelia-ammattikorkeakoulu	KARELIA
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu	KYAMK
Lahden ammattikorkeakoulu	LAMK
Lapin ammattikorkeakoulu	LAPIN AMK
Laurea-ammattikorkeakoulu	LAUREA
Metropolia ammattikorkeakoulu	METROPOLIA
Mikkelin ammattikorkeakoulu	MAMK
Oulun seudun ammattikorkeakoulu	OAMK
Saimaan ammattikorkeakoulu	SAIMAA
Satakunnan ammattikorkeakoulu	SAMK
Savonia-ammattikorkeakoulu	SAVONIA
Seinäjoen ammattikorkeakoulu	SEAMK
Tampereen ammattikorkeakoulu	TAMK
Turun ammattikorkeakoulu	TURUN AMK
Vaasan ammattikorkeakoulu	VAMK
Yrkeshögskolan Novia	NOVIA

Liite 3 – Toimintakulttuurin tilannekuvan aineisto

Toimitettu erillisenä liitetiedostona tämän dokumentin yhteydessä.